

מדינת ישראל

משרד החינוך

מינהל חברה ונוער

חידון התנ"ך הארצי לנוער תשע"ה

פי-אז תצליח את-דרכך ואז תשכיל (יהושע א, ח)

מרכז החידון

איציק בן-אבי

מחברי השאלות

רחל בורובסקי, שלמה דנציגר, אליאור בביאן, אביעד שלמה מוריה

הוועדה הארצית

ד"ר רוני מגידוב, נריה פנחס, שמואל עמרוסי, מרים בלומנטל, יעל רשלבך, אילת סימן

© כל הזכויות שמורות

מדינת ישראל
משרד החינוך התרבות והספורט
מינהל חברה ונוער

בספר משלי פרק א מוצעת המטרה של לימוד בכלל ושל לימוד התנ"ך בפרט: 'לדעת חוכמה ומוסר, להבין אִמְרֵי בִּינָה'; 'לקחת מוסר הַשְּׁפִיל, צדק ומשפט וּמְשָׁרִים'. לחידונו התנ"ך שאנו מקיימים בכל שנה, מטרת טובות מאלה. ידוע הסיפור העתיק על אב, שלפני מותו דיבר עם בניו על אוצר שהחביא בשדהו; לאחר מותו חרשו הבנים ביסודיות את השדה כדי לגלות את האוצר; תיבת זהב לא מצאו, אבל העיבוד היסודי של השדה גרם לגידולים בו לפרוח ולשגשג, וכך באו הבנים על שכרם.

החידון מתנהל השנה בסימן 'למידה משמעותית' – למידה שאינה מסתפקת בידיעת 'מה כתוב שם' אלא מביאה את ה'שם' לכאן - אל חיינו כאן כיהודים, כאזרחים, כבני אדם. בחנוכה הושקה התוכנית "929", המזמינה את הציבור ללימוד יומי של התנ"ך, פרק אחד ליום, כדי שתוך שלוש שנים יכיר כל הַדְּבָק ברעיון את התנ"ך כולו. אחרי שיסתיים מחזור לימוד ראשון – יתחיל מחזור לימוד שני, וחוזר חלילה. זו זהותנו הלאומית – דור המשך לעם, שהעניק לעולם את הספר הנפוץ ביותר והמשפיע ביותר בהיסטוריה האנושית. כך ניתן לזהותנו עומק ורוחב ונדע על מה אנחנו מדברים.

על הפסוק במגילת קהלת 'אדם אחד מאלף מצאתי' אומרים במדרש: אלף נכנסים למקרא, מהם מגיעים מאה לַמְשָׁנָה, עשרה לתלמוד ורק אחד להוראה. במילים פשוטות: מתוך כל קבוצה של אלף – יש כאלה שילמדו רק את היסודות; עשירית מהם יעלו קומה; עוד עשירית יעלו עוד קומה; ורק אחד יגיע לפסגה, למדרגת רב, שמלמד אחרים. הבסיס, המקרא, חייב להיות משותף לכולם. כולנו, תלמידים ובוגרים, חייבים להיות שם, במקום שבו נכנסים למקרא; ומשם יטפסו לפי יכולתם – אל החידון הבית ספרי, אל המחוזי, אל הארצי ואל העולמי. וממנו – השמים הם הגבול, לא נחדל ללמוד, כי זו זהותנו. שמחת המנצחים בכל שלב היא שמחה שלימה; ועם זאת – גאוותנו בלומדים כולם, כי בכך כולנו מנצחים.

בברכה

דני רוזנר

מנהל מינהל חברה ונוער

חידון התנ"ך הארצי המסכם לנוער תשע"ה

תקנון החידון וסדריו

החידון, חלקיו ושלביו

החידון הארצי מורכב משני חידונים מקבילים: (1) חידון לנציגי החינוך הממלכתי (2) חידון לנציגי החינוך הממלכתי-דתי

כל אחד מהחידונים כולל שני חלקים: (1) מבחן מוקדם בכתב (2) חידון פומבי, הנחלק לשלושה שלבים

הזוכים בשני המקומות הראשונים בכל חידון, שניים מהחינוך הממלכתי ושניים מהחינוך הממלכתי-דתי, יעפילו לשלב המקדים של החידון העולמי.

המבחן המוקדם - מבחן בכתב

1. בשלב זה ישתתפו 12 המתמודדים שעלו אליו מהחידון המחוזי.
2. המבחן בכתב יכלול שני סוגי שאלונים: שאלון אחד לששת הנציגים של החינוך הממלכתי, ושאלון אחר לששת הנציגים של החינוך הממלכתי-דתי.
3. בשלב זה אפשר לצבור עד 50 נקודות.

שאלות נוספות

- נוסף על המבחן המוקדם, יערכו גם שני מבחנים קצרים, אשר תוצאותיהם יישמרו על ידי צוות השופטים והן ישמשו להכרעה בין המתמודדים במקרה של שוויון בחידון הפומבי.
4. השימוש בשאלות ההכרעה יעשה רק אם יהיה צורך בכך.
 5. על שאלות ההכרעה יענו המתמודדים בתוך זמן קצוב של דקה עד דקה וחצי.
 6. שאלות ההכרעה יינתנו ביום המבחן הארצי בכתב.
 7. שאלות ההכרעה יקבעו מי המתמודדים יעפילו לשלב הבא ובמידת הצורך היא תקבע מי יוכרז כחתן חידון התנ"ך במקרה של שוויון בסיום בשלב השלישי (פרטים להלן)

החידון הפומבי

שני החידונים הפומביים - החידון לתלמידי החינוך הממלכתי והחידון לתלמידי החינוך הממלכתי-דתי - יערכו בעת ובעונה אחת. כל חידון מורכב משלושה שלבים: שלב א - שאלות בעקבות סרטונים; שלב ב - תשבצים; שלב ג - ראש בראש. בכל שלב יופנו תחילה השאלות לנציגי החינוך הממלכתי, ומיד לאחר מכן יוצגו השאלות לנציגי החינוך הממלכתי-דתי.

בשלב הראשון של החידון ישתתפו שישה נציגים מהחינוך הממלכתי ושישה נציגים מהחינוך הממלכתי-דתי. החידון של כל אחד ממגזרי החינוך יתנהל כך: בתום השלב הראשון יעלו לשלב השני ארבעת המתמודדים מכל מגזר שצברו את מספר הנקודות הגבוה ביותר. בתום השלב השני יעלו לשלב השלישי שני מתמודדים מכל מגזר שצברו את מספר הנקודות הגבוה ביותר; ארבעת המתמודדים האלה, שניים מהמגזר הממלכתי ושניים מהמגזר הממלכתי-דתי, יעפילו לשלב המקדים של החידון העולמי. בתום השלב השלישי יוכרזו לכל מגזר חתן או כלת התנ"ך הארצי וכן הסגנים שלהם. יש להדגיש כי לא יתקבלו תשובות שאינן חלק מחומר הלימוד לחידון על פי חוזר מנכ"ל לחידון התנ"ך לנוער תשע"ה.

שלב א - שאלות בעקבות סרטונים

1. בשלב הזה יוצגו סרטונים. בתום כל סרטון יוצגו למתמודדים שאלות הקשורות לנושא הסרטון. לכל מתמודד יפנו שתי שאלות.
2. תשובה נכונה ומלאה לכל שאלה תזכה את המתמודד ב-6 נקודות; בסך הכול ניתן לצבור בשלב זה עד 12 נקודות.
3. המתמודדים שיזכו בניקוד המשוקלל הגבוה ביותר, יעפילו לשלב הבא.

שלב ב - תשבצים

בשלב הזה יוצג לכל מתמודד תשבץ ובו ארבע שאלות קצרות. המתמודד ישיב על ארבע השאלות בתוך זמן קצוב של 45 שניות. כל תשובה נכונה תזכה את הנבחן ב-5 נקודות. תשובות מלאות על כל ארבע השאלות, בלא שימוש ברמזים, יזכו את הנבחן ב-5 נקודות נוספות. בסך הכול ניתן לצבור בשלב זה עד 25 נקודות.

בשלב זה ניתן לבקש רמזים - כל רמז שיינתן יגרע שתי נקודות מניקוד השאלה.

1. אם המתמודד אינו יודע את התשובה, הוא יוכל לבקש לעבור לשאלה הבאה ולחזור אחר כך לשאלה שעליה לא השיב (במסגרת הזמן הקצוב). אם המתמודד ישיב תשובה שגויה, המחשב יחשוף אוטומטית את התשובה הנכונה, והמתמודד לא יוכל לחזור ולענות על השאלה.
2. אם המתמודד ישיב על השאלה לפני שהסתיימה הקראתה, המנחה יסיים להקריאה ורק לאחר מכן יעבור לשאלה הבאה.
3. אם המתמודד לא ישיב על שאלה או ישיב תשובה שגויה - יושב ראש חבר השופטים יאמר את התשובה הנכונה בתום הזמן הקצוב.
4. אם המתמודד בחר לבקש רמז, המחשב יחשוף את אחת מאותיות התשובה. לכל שאלה ניתן לבקש רמז אחד בלבד.
5. שני המתמודדים שיזכו בניקוד המצטבר הגבוה ביותר מבין ארבעת המתמודדים, יעפילו לשלב הבא.

שלב ג - ראש בראש

בשלב הזה יענו המתמודדים על שאלות שיישאלו לסירוגין, עשר שאלות לכל מתמודד. תשובה נכונה לכל שאלה תזכה את הנבחן ב-3 נקודות. בסך הכול ניתן לצבור בשלב זה עד 30 נקודות.

1. המנחה יציג שאלה לכל מתמודד בתורו.
2. המתמודדים יענו על השאלות לסירוגין.
3. המתמודד יענה על השאלה שהוצגה בתוך 5 שניות.
4. היה והמתמודד לא ידע להשיב על השאלה, הוא לא יקבל ניקוד והתור יעבור למתמודד השני.
5. אם שלב ה"ראש בראש" לא יביא להכרעה – יימשך סבב השאלות עד לקבלת הכרעה. אם המתמודד לא ידע לענות על שאלה או יטעה בתשובה – המתמודד השני, שענה נכון על השאלה בתורו, יוכרז כחתן החידון הארצי לנוער.
6. אם סבב השאלות הנוספות לא יביא להכרעה יוכתר חתן חידון התנ"ך באמצעות שאלת ההכרעה (להלן בסעיף הבא).

שאלות הכרעה

אם באחד מהשלבים יהיה מצב של שוויון בין מתמודדים ולא תהיה הכרעה בנוגע למעפילים לשלב שאחריו או בנוגע להכתרתו של חתן החידון - יעשה שימוש בשאלות הנוספות שנשאלו המתמודדים בשלב המבחן המוקדם (ראה לעיל).

סדר הצגת השאלות לנבחנים במהלך החידון

1. השאלות יוצגו לנבחנים לפי סדר ישיבתם.
2. בשלב א יקבל כל נבחן את שאלתו בכתב, לפני הצגתה הפומבית בקול, ויצטרך לענות עליה מיד עם הצגתה. מזכירות החידון תמסור את השאלות לנבחנים.
3. אם הנבחן יענה תשובה מלאה על שאלתו - יכריז יושב ראש חבר השופטים על מספר הנקודות שיקבל הנבחן. הנקודות יירשמו בטופס השיפוט, ליד שמו של הנבחן.
4. אם הנבחן יענה תשובה חלקית - ייועץ יושב הראש בחבריו השופטים ויכריז על מספר הנקודות שיקבל הנבחן. הנקודות יירשמו בטופס השיפוט, ליד שמו של הנבחן.
5. אם הנבחן לא יענה על השאלה - יכריז יושב הראש שאין מענה, ובטופס השיפוט יירשם 0 ליד שמו של הנבחן.

מתמודדים עם צרכים מיוחדים

1. בחידון בכתב - מתמודדים שאינם מסוגלים לקרוא או לכתוב בשל לקויות חושיות ופיסיות, יקבלו הקראה ו/או הכתבה בהתאם.
2. בחידון בכתב - תלמידים עם דיסלקציה מאובחנת שאינם קוראים וכותבים - יקבלו הקראה ו/או הכתבה בהתאם.

3. בחידון הפומבי – תלמידים הזקוקים לתוספת זמן בשל לקויות חושיות ופיסיות, יקבלו את התוספת בהתאם להנחיות משרד החינוך ובתיאום מראש עם ועדת החידון.

חבר השופטים

1. חבר השופטים כולל את יושב הראש וצוות שופטים ממונה.
2. יושב הראש אחראי לשיפוט, והוא מכריז על מספר הנקודות שקיבל כל נבחן.
3. יושב הראש מפקח על רישום מספר הנקודות ועל סיכומן.
4. יושב הראש מורה למנחה להכריז את שמות העולים משלב לשלב.
5. בעת הצורך, אם הנבחן לא משיב תשובה מלאה - יציג יושב הראש את התשובה המלאה. בהצגתן של חלק מהתשובות הוא רשאי לכבד את חבריו השופטים ואת המנחה.
6. בסיום החידון יורה יושב הראש למנחה להכריז את שמותיהם של חתן החידון או של כלת החידון הארצי, ואת שמות הסגנים.
7. חבר השופטים ידון בערעורים, אם יהיו כאלה, בין שלב לשלב - במהלך החידון בלבד. לאחר החידון לא יקבלו השופטים ערעורים.
8. ועדת ההיגוי הארצית לחידון התנ"ך במנהל חברה ונוער תשמש כסמכות עליונה לפסיקות סופיות בנוגע לערעורים על החלטות השופטים, אם יהיו כאלה.

תפקיד המנחה

1. המנחה ינהל את החידון על פי הסדרים שנקבעו מראש.
2. המנחה יזמין לבמה את המתמודדים ואת חבר השופטים.
3. המנחה יזמין את המברכים וידאג לסדר ההופעות האמנותיות.
4. המנחה יקריא את השאלות.
5. המנחה יכריז את שמו של כל נבחן לפני שמוצגת לו השאלה.
6. המנחה יכריז את שמותיהם של העולים משלב לשלב על פי הוראות יושב ראש חבר השופטים.
7. המנחה יכריז את שמותיהם של חתן או של כלת חידון התנ"ך הארצי ואת שמות סגניהם, על פי ההוראות של יושב ראש חבר השופטים.

זוכים, תעודות ופרסים

1. לפני החידון תיערך קבלת פנים רשמית לכל המתמודדים, ובה הם יקבלו תעודות ותשורות וספרים.
2. שני המתמודדים - אחד מכל מגזר חינוכי - אשר צברו את מספר הנקודות הגבוה ביותר, יוכתרו לחתן או לכלת חידון התנ"ך הארצי, וכן יוכתרו שני הסגנים.
3. ארבעת המתמודדים הזוכים בחידון התנ"ך הארצי ישתתפו בחידון המקדים של החידון העולמי.

חידון התנ"ך לנוער תשע"ה

שלב א - שאלות בעקבות סרטונים

בשלב זה תוצג למתמודדים שאלה אחת בעלת שני סעיפים בנושא הסרטון

תשובה נכונה על כל פרט תזכה את הנבחן ב-6 נקודות.

תשובה מלאה לשאלה תזכה את הנבחן ב-12 נקודות.

ממלכתי: סרטון ראשון: נפש חיה – על אנשים, חיות ומה שביניהם

שאלה 1: צער בעלי חיים

- א. איזה איסור מטילה התורה על אדם הרואה "קן-צפור [...] אפרחים או ביצים והאם רבצת על-האפרחים או על-הביצים" ומעוניין לקחתם?
ב. באיזו מצווה התורה דואגת גם ל: "עבדך ואמתך ובהמתך וגרך אשר בשעריך"?

תשובה:

א. לא לקחת את האם על הבנים/ עליו לשלח את האם

פי' יקרא קן צפור לפניך בדרך בכל עץ או על הארץ אפרחים או ביצים והאם רבצת על האפרחים או על הביצים לא תקח האם על הבנים: שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך למען ייטב לך והארכת ימים: (דברים כב, ו-ז)

ב. במצוות השבת.

יום השביעי שבת לה' אלהיך לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובהמתך עבדך ואמתך ובהמתך וגרך אשר בשעריך: (שמות כ, ט)

ששת ימים תעשה מעשיך וביום השביעי תשבת למען ינוח שורך וחמורך וינפש בן אמתך והגר: (שמות כג, יב)

והיתה שבת הארץ לכם לאכלה לך ולעבדך ולאמתך ולשכירך ולתושבך הגרים עמך. ולבהמתך ולחיה אשר בארץך תהיה כל-תבואתה לאכל: (ויקרא כה, ו-ז)

שאלה 2: אנשים שציערו בעלי חיים

- א. מדוע בלעם הכה את האתון?
ב. אדם השתמש בשלוש מאות בעלי חיים לשם נקמה. כיצד?

תשובה:

א. כי האתון סטתה מן הדרך/ כי האתון לחצה את רגלו/ כי האתון רבצה תחת בלעם

ותרא האתון את מלאכה ה' נצב בדרך וחרבו שלופה בידו ותט האתון מן הדרך ותלק בשדה ויה בלעם את האתון להטתה הדרך: ויעמד מלאכה ה' במשעול הכרמים גדר מזה וגדר מזה: ותרא האתון את מלאכה ה' ותלחץ אל הקיר ותלחץ את רגל בלעם אל הקיר ויסף להכיתה: ויסוף מלאכה ה' עבור ויעמד במקום צר אשר אין דרך לנטות ימין ושמאל: ותרא האתון את מלאכה ה' ותרבץ תחת בלעם ויחר אף בלעם ויה את האתון במקל: ויפתח ה' את פי האתון ותאמר לבלעם מה עשיתי לך כי הפיתני זה שלש רגלים: (במדבר כב, כג-כח)

ב. (שמשון) קשר לפידיים לזנבות השועלים כדי לשרוף את שדות פלשתים

ויאמר להם שמשון נקיתי הפעם מפלשתים כי עשה אני עמם רעה: וילך שמשון וילכד שלש מאות שועלים ויקח לפדים ויפן זנב אל זנב וישם לפיד אחד בין שני הזנבות בתוך: ויבער אש בלפידיים וישלח בקמות פלשתים ויבער מגדיש ועד קמה ועד כרם זית: (שופטים טו, ג-ה)

שאלה 3: שותפות בין האדם לחי

- א. במשל מפורסם מתואר יחס מיוחד שהעניק איש לכבשתו: "מפתו תאכל ומכסו תשנה ובחיקו תשקב ותהי לו כבת". מי סיפר את המשל?
- ב. נביא ניבא שלום עתידי בין בעלי החיים לבני האדם עד כדי כך שתינוק קטן ישתעשע עם נחש: "ושעשע יונק על חר פתן ועל מאורת צפעוני גמול ידו הדה". מיהו הנביא?

תשובה:

א. נתן

וישלח ה' את נתן אל דוד ויבא אליו ויאמר לו שני אנשים היו בעיר אחת אחד עשיר ואחד ראש: לעשיר היה צאן ובקר הרבה מאד: ולרש אין כל כי אם כבשה אחת קטנה אשר קנה ויחיה ותגדל עמו ועם בניו יחדו מפתו תאכל ומכסו תשנה ובחיקו תשקב ותהי לו כבת: (שמואל ב' יב, א-ג)

ב. ישעיהו

ושעשע יונק על חר פתן ועל מאורת צפעוני גמול ידו הדה: (ישעיהו יא, ח)

ממלכתי: סרטון שני: עבדות ויחס לעבדים

שאלה 4: להיות עבד

- א. מי האישה שהציעה "לרחץ רגלי עבדי אדני", אך במקום להיות שפחתו הייתה לאשתו?
ב. קבוצת אנשים אמרו לאדם חשוב: "הננו לך לעבדים", אך התשובה שקיבלו הייתה: "אל תיראו אנכי אכלכל אתכם ואת טפכם". מיהם האנשים?

תשובה:

א. אביגיל

ויבאו עבדי דוד אל אביגיל הכרמלה וידברו אליה לאמר דוד שלחננו אליך לקחתך לו לאשה: ותקם ותשתחו אפים ארצה ותאמר הנה אמתך לשפחה לרחץ רגלי עבדי אדני: (שמואל א כה, מ-מא)

ב. אחיו של יוסף

ויראו אחי יוסף כי מת אביהם ויאמרו לו: ישטמנו יוסף והשב ישיב לנו את כל הרעה אשר גמלנו אתו: ויצאו אל יוסף לאמר אביך צוה לפני מותו לאמר: כה תאמרו ליוסף אָנָּא שָׂא נָא פֶּשַׁע אַחִיךָ וְחַטָּאתָם כִּי רָעָה גָּמְלוּךָ וְעַתָּה שָׂא נָא לְפָשַׁע עַבְדֵי אֱלֹהֵי אַבִּיךָ וַיְבַר יוֹסֵף בְּדַבְרָם אֵלָיו: וַיֵּלְכוּ גַם אַחִיו וַיִּפְּלוּ לְפָנָיו וַיֹּאמְרוּ הֲנֵנוּ לְךָ לְעַבְדִּים: [...] וְעַתָּה אֵל תִּירָאוּ אֲנִי אֶכְלָל אֶתְכֶם וְאֶת טַפְכֶם וַיִּנַּחֵם אוֹתָם וַיְדַבֵּר עַל לָבָם: (בראשית נ, טו-יח, כא)

שאלה 5: מרד באדון

- א. שתי נשים "לא עשו כְּאִשֶּׁר דִּבֶּר אֵלֵיהֶן מֶלֶךְ מִצְרַיִם" - איזה צו של המלך הן הפרו?
ב. מי האדם שהומת מפני שהלך להשיב את עבדיו שברחו לגת?

תשובה:

א. להמית את הבנים שנולדים לעבריות

וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְמִילֵדֹת הָעֵבְרִית אֲשֶׁר שָׁם הָאֵחָת שִׁפְרָה וְשֵׁם הַשְּׂנִית פּוּעָה: וַיֹּאמֶר בְּיַלְדֹכָן אֶת הָעֵבְרִיּוֹת וּרְאִיתֶן עַל הָאֲבָנִים אִם בֵּן הוּא וְהַמֶּתֵן אֹתוֹ וְאִם בַּת הוּא וְחָיָה: (שמות א, טו-טז)

ב. שמעי בן גרא

וַיְהִי מִקֵּץ שְׁלֹשׁ שָׁנִים וַיִּבְרָחוּ שְׁנֵי עֲבָדִים לְשִׁמְעִי אֶל אָכִישׁ בֶּן מַעֲכָה מֶלֶךְ גַּת וַיְגִידוּ לְשִׁמְעִי לֵאמֹר הִנֵּה עֲבָדֶיךָ בָּגַת: וַיָּקָם שִׁמְעִי וַיַּחֲבֹשׁ אֶת חֲמֹרוֹ וַיֵּלֶךְ גָּתָה אֶל אָכִישׁ לְבַקֵּשׁ אֶת עֲבָדָיו וַיֵּלֶךְ שִׁמְעִי וַיָּבֵא אֶת עֲבָדָיו מִגַּת: [...] וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל שִׁמְעִי אַתָּה יָדַעְתָּ אֶת כָּל הָרָעָה אֲשֶׁר יָדַע לְבַבְךָ אֲשֶׁר עָשִׂיתָ לְדָוִד אָבִי וְהַשִּׁיב ה' אֶת רַעְתְּךָ בְּרֹאשְׁךָ: [...] וַיְצַו הַמֶּלֶךְ אֶת בְּנֵיהוּ בֶן יְהוֹיָדָע וַיֵּצֵא וַיִּפְגַּע בּוֹ וַיִּמַּת וְהַמְּמַלְכָה נִכְוְנָה בְּיַד שְׁלֹמֹה: (מלכים א ב, כט-מ, מד, מו)

שאלה 6: קשר בין עבד לאדון

- א. מיהו העבד שמשל בכל אשר לאדונו הזקן, שאדונו השביע אותו "בה' אלהי השמים ואלהי הארץ" ושקיים את שבועתו לאדונו במלואה?
- ב. עבד אחר, אשר מצא חן בעיני אדונו ושהיה אחראי על כל ביתו, הושלך לבסוף לבית הסוהר. מדוע הוא הושלך לבית הסוהר?

תשובה:

א. עבד אברהם/ אליעזר

ואברהם זקן בא בימים וה' ברא את אברהם בכל: ויאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו המשל בכל אשר לו שים נא ידך תחת ירכי: ואשביעך בה' אלהי השמים ואלהי הארץ אשר לא תקח אשה לבני מבנות הפנעני אשר אנכי יושב בקרב: (בראשית כד, א-ג)

ב. בשל אשמת שווא – מעשה יוסף ואשת פוטיפר

וימצא יוסף חן בעיניו וישרת אתו ויפקדהו על ביתו וכל יש לו נתן בידו: [...] ויהי כשמע אדניו את דברי אשתו אשר דברה אליו לאמר כדברים האלה עשה לי עבדך ויחר אפו: ויקח אדניו יוסף אתו ויתנהו אל בית הסוהר מקום אשר אשר אסורי (אסירי) המלך אסורים ויהי שם בבית הסוהר: (בראשית לט, ד, יט-כ)

ממלכתי-דתי: סרטון שלישי: שמיטת חובות

שאלה 1: תשלום חובות

בימי קדם, אדם שלא יכול היה לשלם את חובו נאלץ למכור את עצמו או את בני משפחתו לעבדות.

א. אישה פנתה לאדם אחד ואמרה לו: "עבדך אישי מת ואתה ידעת כי עבדך היה ירא את ה' והנשה בא לקחת את שני ילדי לו לעבדים". מיהו האדם שאליו פנתה האישה, ומה היה הפתרון שהוא נתן למצוקתה?

תשובה: האדם הוא אלישע הנביא. הפתרון היה נס: לצקת שמן לתוך כלים רבים, ובאורח נס השמן הספיק כדי למלא את כל הכלים; בכסף שקיבלה ממכירת השמן הרב היא שילמה את החוב.

ואשה אחת מנשי בני הנביאים צעקה אל אלישע לאמר עבדך אישי מת ואתה ידעת כי עבדך היה ירא את ה' והנשה בא לקחת את שני ילדי לו לעבדים: [...] ויאמר לך שאלי לך כלים מן החוץ מאת כל שכנכי [שכנך] כלים רקים אל תמעיטי: ובאת וסגרת הדלת בעדך ובעד בניך ויצקת על כל הכלים האלה והמלא תסיעי: ותלך מאתו ותסגר הדלת בעדה ובעד בנייה הם מגשים אליה והיא מיצקת [מוצקת]: והי קמלאת הכלים ותאמר אל בנה הגישה אלי עוד כלי ויאמר אליה אין עוד כלי ויעמד השמן: ותבא ותגד לאיש האלהים ויאמר לך מכרי את השמן ושלמי את נשיכי [נשיך] ואת בניכי [ובניך] תחיי בנותר: (מלכים ב ד, א-ז)

ב. אדם אחד העיד על עצמו שהוא ירא ה', באומרו: "ועבדך ירא את ה' מנערי". מיהו אדם זה, ואיזה מעשה שעשה מלמד על היותו ירא ה'?

תשובה: האדם הוא עבדיהו. הוא הציל מאה נביאים מפני איזבל: החביאם במערה וכלכלם לחם ומים.

ויקרא אחאב אל עבדיהו אשר על הבית ועבדיהו היה ירא את ה' מאד: והי בהכרית איזבל את נביאי ה' ויקח עבדיהו מאה נביאים ויחביאם חמשים איש במערה וכלכלם לחם ומים: [...] והי עבדיהו בדרך והנה אליהו לקראתו ויכרהו ויפל על פניו ויאמר האתה זה אדני אליהו: ויאמר לו אני לך אמר לאדניך הנה אליהו: ויאמר מה חטאתי כי אתה נתן את עבדך ביד אחאב להמיתני: חי ה' אלהיך אם יש גוי וממלכה אשר לא שלח אדני שם לבקשך ואמרו אין והשביע את הממלכה ואת הגוי כי לא ימצאכה: ועתה אתה אמר לך אמר לאדניך הנה אליהו: והיה אני אלה מאתך ורוח ה' ישאך על אשר לא אדע ובאתי להגיד לאחאב ולא ימצאך והרגני ועבדך ירא את ה' מנערי: הלא הגד לאדני את אשר עשיתי בהרג איזבל את נביאי ה' ואחאב מנביאי ה' מאה איש חמשים חמשים איש במערה ואכלכלם לחם ומים: ועתה אתה אמר לך אמר לאדניך הנה אליהו והרגני: (מלכים א יח, ג-יד)

שאלה 2: שמיטת חובות

אדם אחד דרש מאנשים בכירים לוותר על חובות ולהשיב את הערבונות שאותם לקחו מהלווים בעת שהלוו להם כספים: "השיבו נא להם כהיום שדתייהם כרמייהם זיתייהם ובתייהם ומאת הכסף והדגן התירוש והיצהר אשר אתם נשים בהם". אדם זה אף עשה פעולה סמלית, שסימלה את העונש שיגיע למי שלא יציית לדרישתו.

א. מיהו האדם, ומהו העונש שאותו מבטאת הפעולה הסמלית שלו?

תשובה: האדם הוא נחמיה. הפעולה הסמלית היא ניעור הבגד: "גם חצני נערתי", והעונש שמעשה זה מבטא הוא שה' "ינער" מביתו ומיגיעו (עושרו) את האדם שלא יציית לדברי נחמיה.

וימלך לבי עלי ואריבה את החרים ואת הסגנים ואמרה להם משא איש באחיו אתם נשאים ואתן עליהם קהלה גדולה: ואמרה להם אנחנו קנינו את אחינו היהודים הנמכרים לגוים כדי בנו וגם אתם תמכרו את אחיכם ונמכרו לנו ויחרישו ולא מצאו דבר: ויאמר [ואומר] לא טוב הדבר אשר אתם עשים הלוא ביראת אלהינו תלכו מחרפת הגוים אויבינו: וגם אני אחי ונערי נשים בהם כסף ודגן נעזבה נא את המשא הזה: השיבו נא להם כהיום שדתייהם כרמייהם זיתייהם ובתייהם ומאת הכסף והדגן התירוש והיצהר אשר אתם נשים בהם: ויאמרו נשיב ומהם לא נבקש כן נעשה כאשר אתה אומר ואקרא את הכהנים ואשביעם לעשות כדבר הזה: גם חצני נערתי ואמרה ככה ינער האלהים את כל האיש אשר לא יקים את הדבר הזה מביתו ומיגיעו וככה יהיה נעור ורק ויאמרו כל הקהל אמן ויהללו את ה' ויעש העם כדבר הזה: (נחמיה ה, ד-יג)

ב. ה' ציווה על אדם לעשות מעשה המסמל את החורבן המתקרב: "ככה אשחית את גאון יהודה ואת גאון ירושלים הרב". מיהו האדם, ומה המעשה הסמלי שאותו נצטווה לעשות?

תשובה: האדם הוא ירמיהו. הוא נצטווה לקנות אזור פשתים ולשים אותו על מותניו, לאחר מכן לטמון אותו בנזיק הסלע בפרת, ולאחר ימים רבים ללכת להוציאו משם, ואז הוא ראה שהאזור נשחת ונהרס.

אמר ה' אלי הלוך וקנית לך אזור פשתים ושמתו על מתניך ובמים לא תבאהו: ואקנה את האזור כדבר ה' ואשם על מתני: ויהי דבר ה' אלי שנית לאמר: קח את האזור אשר קנית אשר על מתניך וקום לה פרתה וטמנהו שם בנזיק הסלע: ואלך וטמנהו בפרת כאשר צוה ה' אותי: ויהי מקץ ימים רבים ויאמר ה' אלי קום לה פרתה וקח משם את האזור אשר צויתיך לטמנו שם: ואלה פרתה ואחפר ואקח את האזור מן המקום אשר טמנתיו שמה והנה נשחת האזור לא יצלח לכל: ויהי דבר ה' אלי לאמר: כה אמר ה' ככה אשחית את גאון יהודה ואת גאון ירושלים הרב: העם הזה הרע המאנים לשמוע את דברי ההלכים בשררות לבם וילכו אחרי אלהים אחרים לעבדם ולהשתחוות להם ויהי כאזור הזה אשר לא יצלח לכל: כי כאשר ידבק האזור אל מתני איש כן הדבקתי אלי את כל בית ישראל ואת כל בית יהודה נאם ה' להיות לי לעם ולשם ולתהלה ולתפארת ולא שמעו: (ירמיהו יג, א-יאכה)

שאלה 3: צדקה וחסד

המילה "צדקה", המורה בימינו על חסד כלפי העניים ודאגה למחסורם, מופיעה במקרא גם בהקשרים של זכות, צדק ומשפט.

א. אדם אחד הרגיש שהמלך גמל לו טובה מעל ומעבר למגיע לו, וביטא זאת באומרו: "ומה יש לי עוד צדקה ולזעק עוד אל המלך". מי האיש, ומהי הטובה שגמל לו המלך?

תשובה: האיש הוא מפיבשת בן יהונתן; דוד המלך הרשה לו להיות מאוכלי שולחנו. אנ דוד המלך השיב לו את שדה שאול, אבי יהונתן (כלומר, ניתן להתייחס גם לטובה שמוזכרת בפרק ט ולא בפרק יט, כדי לזכות במלוא הנקודות לסעיף זה). אנ הטובה שהוא לא פגע בו, שהרי אנשי מות היו משפחתו למלך.

וַיבֹא מְפִיבֶשֶׁת בֶּן יְהוֹנָתָן בֶּן שָׁאוּל אֶל דָּוִד וַיִּפֹּל עַל פְּנָיו וַיִּשְׁתַּחֲוֶה וַיֹּאמֶר דָּוִד מְפִיבֶשֶׁת וַיֹּאמֶר הִנֵּה עֲבָדְךָ: וַיֹּאמֶר לוֹ דָּוִד אֵל תִּירָא כִּי עָשָׂה אֲעֱשֶׂה עִמָּךְ חֶסֶד בְּעִבּוֹר יְהוֹנָתָן אֲבִיךָ וְהִשְׁבַּתִּי לְךָ אֶת כָּל שְׂדֵה שָׁאוּל אֲבִיךָ וְאַתָּה תֹאכַל לֶחֶם עַל שְׁלַחְנִי תָמִיד: וַיִּשְׁתַּחֲוֶה וַיֹּאמֶר מָה עֲבָדְךָ כִּי פָנִיתִי אֶל הַכֶּלֶב הַמֵּת אֲשֶׁר כְּמוֹנִי: וַיִּקְרָא הַמֶּלֶךְ אֶל צִיבָא נַעַר שָׁאוּל וַיֹּאמֶר אֵלָיו כָּל אֲשֶׁר הָיָה לְשָׁאוּל וְלִכְלֹ בֵּיתוֹ נָתַתִּי לָבֶן אֲדֹנָיִךָ: וְעֲבַדְתָּ לוֹ אֶת הָאֲדָמָה אֲתָה וּבְנֶיךָ וְעֲבָדְיָךְ וְהִבַּאתָ וְהָיָה לָבֶן אֲדֹנָיִךָ לֶחֶם וְאָכְלוּ וּמְפִיבֶשֶׁת בֶּן אֲדֹנָיִךָ יֹאכַל תָּמִיד לֶחֶם עַל שְׁלַחְנִי וְלִצִּיבָא חֲמֹשֶׁה עֶשֶׂר בָּנִים וְעֲשָׂרִים עֲבָדִים: (שמואל ב ט, ו-י)

ומפבשת בן שאול ירד לקראת המלך ולא עשה רגליו ולא עשה שפמו ואת בגדיו לא כבס למן היום לכת המלך עד היום אשר בא בשלום: והיה כי בא ירושלם לקראת המלך ויאמר לו המלך למה לא הלכת עמי מפבשת: [...] כי לא היה כל בית אבי כי אם אנשי מות לאדני המלך ותשת את עבדך באכלי שלחנך ומה יש לי עוד צדקה ולזעק עוד אל המלך: ויאמר לו המלך למה תדבר עוד דבריך אמרתי אתה וציבא תחלקו את השדה: (שמואל ב יט, כה-לא)

ב. אדם אמר לקבוצת אנשים: "ועתה יעש ה' עמכם חסד ואמת וגם אנכי אעשה אתכם הטובה הזאת אשר עשיתם הדבר הזה". מיהם האנשים, ומה היה המעשה הטוב שעשו?

תשובה: האנשים הם תושבי יביש גלעד. המעשה שהם עשו – קבורת שאול (ובניו).

וַיִּשְׁמְעוּ אֵלָיו יִשְׁבִּי יְבִישׁ גִּלְעָד אֶת אֲשֶׁר עָשׂוּ פְּלִשְׁתִּים לְשָׁאוּל: וַיִּקְוּמוּ כָּל אִישׁ חֵיל וַיֵּלְכוּ כָּל הַלַּיְלָה וַיִּקְחוּ אֶת גְּוִיֹת שָׁאוּל וְאֶת גְּוִיֹת בְּנָיו מִחוֹמַת בֵּית שָׁן וַיָּבִאוּ יְבֹשָׁה וַיִּשְׂרְפוּ אֹתָם שָׁם: וַיִּקְחוּ אֶת עֲצַמְתֵיהֶם וַיִּקְבְּרוּ תַּחַת הָאֶשֶׁל בְּיַבְשָׁה וַיִּצְמוּ שְׁבַעֵת יָמִים: (שמואל א לא, ט-יג)

וישלח דוד מלאכים אל אנשי יביש גלעד ויאמר אליהם ברכים אתם לה' אשר עשיתם החסד הזה עם אדניכם עם שאול ותקברו אותו: ועתה יעש ה' עמכם חסד ואמת וגם אנכי אעשה אתכם הטובה הזאת אשר עשיתם הדבר הזה: ועתה תחזקנה ידיכם והיו לבני חיל כי מת אדניכם שאול וגם אתי משחו בית יהודה למלך עליהם: (שמואל ב ב, ה-ז)

ממלכתי-דתי: סרטון רביעי: נושא: שמיטת קרקעות

שאלה 4: שמיטת קרקעות וקניית קרקעות

הדאגה לעני באה לידי ביטוי גם בציווי על שמיטת הקרקע המתייחסת לתבואת השדה: "וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע אֶת אֲרָצְךָ וְאָסַפְתָּ אֶת תְּבוּאָתָהּ וְהִשְׁבִּיעַת תִּשְׁמַטְנָהּ וְנִטְשָׁתָהּ וְאָכְלוּ אֲבִינִי עִמָּךְ [...]"

א. למי מייעדת התורה את מה שיישאר מהיבול לאחר שהאביונים ייקחו את חלקם? ואילו סוגי גידולים נוספים כלולים בציווי על השמיטה, לפי דברי התורה בהמשך הפסוק? (ציינו סוג אחד)

תשובה: לחיית השדה; הגידולים הנוספים הם כרם וזית

וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע אֶת אֲרָצְךָ וְאָסַפְתָּ אֶת תְּבוּאָתָהּ: וְהִשְׁבִּיעַת תִּשְׁמַטְנָהּ וְנִטְשָׁתָהּ וְאָכְלוּ אֲבִינִי עִמָּךְ וְיִתְּרָם תֹּאכַל חַיֵּי הַשָּׂדֶה כִּן תַּעֲשֶׂה לְכַרְמְךָ לְיִזְבִּיתְךָ: (שמות כג י-יא)

ב. אדם אחד מכר לרעהו שדה, באומרו: "כי לך משפט ה'רשה ולך הגאולה קנה לך". מיהו האדם שקנה את השדה? ומה מסמלת קניית השדה, לפי דברי ה' לקונה?

תשובה: הקונה הוא ירמיהו. קניית השדה מסמלת שה' עתיד להשיב את שיבת ציון, "עוד יקנו בתים וְשָׂדוֹת וְכַרְמִים בְּאֶרֶץ הַזֹּאת". תוספת הסבר: בתקופה זו ברור שיהודה תגלה ושהקונה לא יוכל ליהנות מהשדה, וקניית השדה דווקא בתקופה זו מסמלת את הביטחון בכך שה' עתיד להשיב את שיבת ציון.

וַיֹּאמֶר יְרֵמְיָהוּ הִנֵּה דָבַר ה' אֵלַי לֵאמֹר: הִנֵּה חֲנַמְאֵל בֶּן שְׁלֹם דָּדְךָ בָּא אֵלַי לֵאמֹר קִנְיָה לְךָ אֶת שְׂדֵי אֲשֶׁר בְּעִנְתוֹת כִּי לְךָ מִשְׁפַּט הַגְּאֻלָּה לְקִנּוֹת: [...] וְאַצְוֶה אֶת בְּרוּךְ לְעִינֵיהֶם לֵאמֹר: כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לְקוֹחַ אֶת הַסְּפָרִים הָאֵלֶּה אֶת סֵפֶר הַמִּקְנָה הַזֶּה וְאֶת הַחֲתוּם וְאֶת סֵפֶר הַגְּלוּי הַזֶּה וְנִתְּנָם בְּכָל־יְהוּדָה לְמַעַן יַעֲמְדוּ יָמִים רַבִּים: כִּי כֹה אָמַר ה' צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עוֹד יִקְנוּ בְּתֵימִים וְשָׂדוֹת וְכַרְמִים בְּאֶרֶץ הַזֹּאת: וְאֶתְפַּלֵּל אֵל ה' אֲחֵרֵי תֵתִי אֶת סֵפֶר הַמִּקְנָה אֶל בְּרוּךְ בֶּן נְרִיָּה לֵאמֹר: [...] הִנֵּה הַסְּלִלוֹת בָּאוּ הָעִיר לְלִקְדָה וְהָעִיר נִתְּנָה בְּיַד הַפְּשָׁדִים הַנִּלְחָמִים עֲלֶיהָ מִפְּנֵי הַחֲרָב וְהָרָעַב וְהַדָּבָר וְאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ הִנֵּה וְהִנֵּךְ רָאָה: וְאַתָּה אָמַרְתָּ אֵלַי אֲדֹנָי ה' קִנְיָה לְךָ הַשָּׂדֶה בְּכֶסֶף וְהָעֵד עֲדִים וְהָעִיר נִתְּנָה בְּיַד הַפְּשָׁדִים: [...] וְעַתָּה לֵכֵן כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֵל הָעִיר הַזֹּאת אֲשֶׁר אַתֶּם אֹמְרִים נִתְּנָה בְּיַד מֶלֶךְ בְּכָל בְּחָרָב וּבְרָעַב וּבְדָבָר: הִנְנִי מִקְבָּצִים מִכָּל הָאֲרָצוֹת אֲשֶׁר הִדְחַתִּים שָׁם בְּאֶפְרַיִם וּבְחַמְתִּי וּבְקִצְרָף גָּדוֹל וְהִשְׁבַּתִּים אֶל הַמְּקוֹם הַזֶּה וְהִשְׁבַּתִּים לְבִטָּח: [...] כִּי כֹה אָמַר ה' פֶּאֶשֶׁר הַבַּאֲתִי אֶל הָעָם הַזֶּה אֶת כָּל הָרָעָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת כִּן אֲנִכִּי מִבִּיא עֲלֵיהֶם אֶת כָּל הַטּוֹבָה אֲשֶׁר אֲנִכִּי דֹבֵר עֲלֵיהֶם: וְנִקְנָה הַשָּׂדֶה בְּאֶרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר אַתֶּם אֹמְרִים שְׁמָמָה הִיא מֵאִין אָדָם וּבְהִמָּה נִתְּנָה בְּיַד הַפְּשָׁדִים: שָׂדוֹת בְּכֶסֶף יִקְנוּ וְכָתוּב בְּסֵפֶר וְחֲתוּם וְהָעֵד עֲדִים בְּאֶרֶץ בְּנִימָן וּבְסִבְיָה וְרוּשָׁלַם וּבְעֵרֵי הַיְזוּדָה וּבְעֵרֵי הָהָר וּבְעֵרֵי הַשְּׁפֵלָה וּבְעֵרֵי הַנְּגֹב כִּי אֲשִׁיב אֶת שְׁבוֹתָם נְאֻם ה': (ירמיהו לב, ו-טז, כד-כה, לו-לז, מב-מד)

שאלה 5: חזרת קרקעות לבעליהן ביובל

לפי התורה, מדי חמישים שנה – בשנת היובל – חוזרים השדות לבעליהם המקוריים.

אישה אחת עברה לגור בארץ זרה למשך שנים אחדות. כששבה לארצה היא קיבלה בחזרה את השדה שלה וכן את ערך התבואה של אותן שנים, זאת בעקבות ציווי מפורש מהמלך: "[...] הָשִׁיב אֶת כָּל אֲשֶׁר לָהּ וְאֵת כָּל תְּבוּאוֹת הַשָּׂדֶה מִיּוֹם עֲזָבָה אֶת הָאָרֶץ וְעַד עֵתָהּ".

א. מי אמר לאישה לעזוב את ארצה? ולאילו ארץ זרה היא עברה?

תשובה: אלישע הנביא אמר לה לעזוב את ארצה (בגלל הרעב שנמשך שבע שנים). היא עברה לגור בארץ פלשתים

וְאֵלִישָׁע דָּבַר אֶל הָאִשָּׁה אֲשֶׁר הָחִיָּה אֶת בְּנֵהּ לֵאמֹר קוּמִי וּלְכִי אִתִּי [אֶת] וּבֵיתְךָ וּגְוִרֵי בְּאֶשֶׁר תִּגְוִרֵי כִי קָרָא ה' לָרַעַב וְגַם בָּא אֶל הָאָרֶץ שֶׁבַע שָׁנִים: וַתִּקֶּם הָאִשָּׁה וַתַּעֲשֶׂ כַדְבַר אִישׁ הָאֱלֹהִים וַתִּלְךָ הִיא וּבֵיתָהּ וַתֵּגֵר בְּאָרֶץ פְּלִשְׁתִּים שֶׁבַע שָׁנִים: וַיְהִי מִקְצֵה שֶׁבַע שָׁנִים וַתֵּשֶׁב הָאִשָּׁה מֵאָרֶץ פְּלִשְׁתִּים וַתֵּצֵא לְעֵקֶק אֶל הַמֶּלֶךְ אֶל בֵּיתָהּ וְאֶל שָׂדֶהּ: וְהַמֶּלֶךְ מִדְּבַר אֶל גְּחֲזִי נַעַר אִישׁ הָאֱלֹהִים לֵאמֹר סִפְרָה נָא לִי אֵת כָּל הַגְּדֻלוֹת אֲשֶׁר עָשָׂה אֵלִישָׁע: וַיְהִי הוּא מְסַפֵּר לַמֶּלֶךְ אֵת אֲשֶׁר הָחִיָּה אֵת הַמֶּת וְהִנֵּה הָאִשָּׁה אֲשֶׁר הָחִיָּה אֵת בְּנֵהּ צִעֲקָתָה אֶל הַמֶּלֶךְ עַל בֵּיתָהּ וְעַל שָׂדֶהּ וַיֹּאמֶר גְּחֲזִי אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ זֹאת הָאִשָּׁה וְזֶה בְּנֵהּ אֲשֶׁר הָחִיָּה אֵלִישָׁע: וַיִּשְׂאֵל הַמֶּלֶךְ לָאִשָּׁה וַתִּסְפֹּר לוֹ וַיִּתֵּן לָהּ הַמֶּלֶךְ סָרִיס אֶחָד לֵאמֹר הָשִׁיב אֵת כָּל אֲשֶׁר לָהּ וְאֵת כָּל תְּבוּאוֹת הַשָּׂדֶה מִיּוֹם עֲזָבָה אֶת הָאָרֶץ וְעַד עֵתָהּ: (מלכים ב ח, א-ו)

ב. קבוצה אחרת של אנשים עזבו אף הם את ארצם ועברו לארץ אחרת: "וַיִּקְמוּ כָּל הָעָם מִקְטָן וְעַד גְּדוֹל וְשָׂרֵי הַחַיִּלִּים וַיָּבֹאוּ [...]". מיהם האנשים, ומדוע הם עזבו את ארצם?

תשובה: האנשים הם שארית הפלטה בארץ יהודה לאחר חורבן בית ראשון. הם עזבו משום שפחדו מהכשדים (הבבלים), אחרי שישמעאל בן נתניה רצח את גדליה בן אחיקם (שהבבלים מינו אותו לעמוד בראש שארית הפלטה).

וַיִּשְׁמְעוּ כָּל שָׂרֵי הַחַיִּלִּים הַמָּה וְהָאֲנָשִׁים כִּי הִפְקִיד מֶלֶךְ בָּבֶל אֶת גְּדַלְיָהוּ וַיָּבֹאוּ אֶל גְּדַלְיָהוּ הַמְּצַפָּה וַיִּשְׁמְעֵאל בֶּן נְתַנְיָה וְיֹחָנָן בֶּן קֶרֶחַ וְשָׂרְיָה בֶּן תַּנְחֻמֶת הַנְּטָפְתִי וַיֹּאזְנִיּוּהוּ בֶּן הַמַּעֲכָתִי הַמָּה וְאֲנָשִׁיהֶם: וַיֵּשְׁבַע לָהֶם גְּדַלְיָהוּ וּלְאֲנָשִׁיהֶם וַיֹּאמֶר לָהֶם אַל תִּירְאוּ מֵעַבְדֵי הַכַּשְׂדִּים שָׁבוּ בְּאָרֶץ וְעַבְדוּ אֶת מֶלֶךְ בָּבֶל וַיֵּטֵב לָכֶם: וַיְהִי בַחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי בָּא יִשְׁמַעֵאל בֶּן נְתַנְיָה בֶּן אֵלִישָׁמַע מִזְרַע הַמְּלוּכָה וְעֵשָׂרָה אֲנָשִׁים אִתּוֹ וַיִּכּוּ אֶת גְּדַלְיָהוּ וַיָּמֹת וְאֵת הַיְהוּדִים וְאֵת הַכַּשְׂדִּים אֲשֶׁר הָיוּ אִתּוֹ בַּמְּצַפָּה: וַיִּקְמוּ כָּל הָעָם מִקְטָן וְעַד גְּדוֹל וְשָׂרֵי הַחַיִּלִּים וַיָּבֹאוּ מִצָּרִים כִּי יֵרְאוּ מִפְּנֵי כַשְׂדִּים: (מלכים ב כה, כג-כו)

שאלה 6: התקהלות העם

בספר דברים מצוה משה על העם להתקהל בסוף שנת השמיטה.

א. על מנהיג אחד מסופר שבימיו הייתה התקהלות גדולה: "ויקהלו [...] כל איש ישראל בירח האתנים בְּחַג הַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי". מיהו המנהיג, ומה הייתה מטרת ההתקהלות?

תשובה: המנהיג הוא שלמה המלך. מטרת ההתקהלות הייתה להעלות את ארון ה' מעיר דוד לבית המקדש (או: לחנוך את בית המקדש).

אז יקהל שלמה את זקני ישראל את כל ראשי המטות נשיאי האבות לבני ישראל אל המלך שלמה ורושלים להעלות את ארון ברית ה' מעיר דוד היא ציון: ויקהלו אל המלך שלמה כל איש ישראל בירח האתנים בְּחַג הַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי: ויבאו כל זקני ישראל וישאו הכהנים את הארון: ויעלו את ארון ה' ואת אהל מועד ואת כל כלי הקדש אשר באהל ויעלו אתם הכהנים והלוויים: והמלך שלמה וכל עדת ישראל הנועדים עליו אתו לפני הארון מזבחים צאן ובקר אשר לא יספרו ולא ימנו מרב: ויבאו הכהנים את ארון ברית ה' אל מקומו אל דביר הבית אל קדש הקדשים אל תחת כנפי הכרובים: [...] אין בארון רק שני לחות האבנים אשר הנח שם משה בחרב אשר כרת ה' עם בני ישראל בצאתם מארץ מצרים: ויהי בצאת הכהנים מן הקדש והענן מלא את בית ה': ולא יכלו הכהנים לעמד לשרת מפני הענן כי מלא כבוד ה' את בית ה': (מלכים א ח, א-יא)

ב. בעקבות שמועה מסוימת התאספו בני ישראל יחד: "וישמעו בני ישראל ויקהלו כל עדת בני ישראל שלה לעלות עליהם לצבא". מיהם אלה שכנגדם התכוונו בני ישראל לצאת למלחמה, ומהו הדבר שאותו שמעו?

תשובה: בני ישראל שמעו ששניים וחצי השבטים בנו מזבח על הירדן והם חשדו שהמזבח נבנה כדי למרוד בה'.

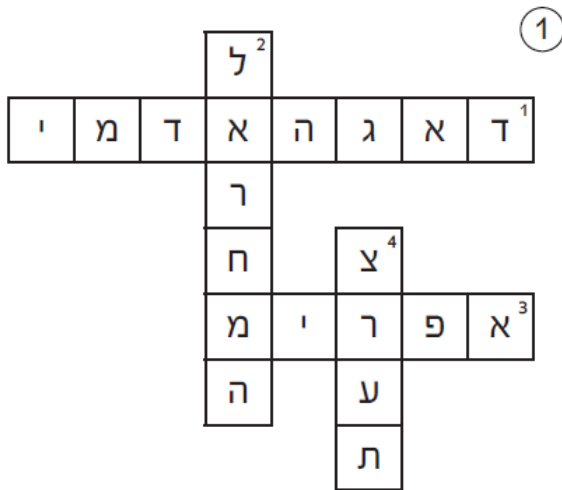
וישבו וילכו בני ראובן ובני גד וחצי שבט המנשה מאת בני ישראל משלה אשר בארץ כנען ללכת אל ארץ הגלעד אל ארץ אחזתם אשר נאחזו בה על פי ה' ביד משה: ויבאו אל גלילות הירדן אשר בארץ כנען ויבנו בני ראובן ובני גד וחצי שבט המנשה שם מזבח על הירדן מזבח גדול למראה: וישמעו בני ישראל לאמר הנה בנו בני ראובן ובני גד וחצי שבט המנשה את המזבח אל מול ארץ כנען אל גלילות הירדן אל עבר בני ישראל: וישמעו בני ישראל ויקהלו כל עדת בני ישראל שלה לעלות עליהם לצבא: וישלחו בני ישראל אל בני ראובן ואל בני גד ואל חצי שבט מנשה אל ארץ הגלעד את פינחס בן אלעזר הכהן: ועשרה נשאים עמו נשיא אחד נשיא אחד לבית אב לכל מטות ישראל ואיש ראש בית אבותם המה לאלפי ישראל: ויבאו אל בני ראובן ואל בני גד ואל חצי שבט מנשה אל ארץ הגלעד וידברו אתם לאמר: פה אמרו כל עדת ה' מה המעל הזה אשר מעלתם באלהי ישראל לשוב היום מאחרי ה' בבנותכם לכם מזבח למרדכם היום בה': (יהושע כב, ט-טז)

חידון התנ"ך לנוער תשע"ה

שלב ב

תשבצים

בשלב זה יוצג לכל נבחן תשבץ ובו 4 שאלות קצרות.
תשובה נכונה לכל שאלה תזכה את הנבחן ב-5 נקודות.
תשובות מלאות על כל השאלות בלא רמזים יזכו את הנבחן בעוד 5- נקודות.
בשלב זה אפשר לצבור 25 נקודות.
כל רמז שיינתן יגרע שתי נקודות מניקוד השאלה.
הזמן: 45 שניות.

ממלכתי: תשבץ 1:

הגדרות:

1. (מאוזן) "אביר הרעים אשר לשאול" (3, 5) (ח)

תשובה: דאג האדמי

ישם איש מעבדי שאול ביום ההוא נעצר לפני ה' ושמו דאג האדמי אביר הרעים אשר לשאול:

(שמאל א כא, ח)

2. (מאונך) כך קרא הנביא הושע לבתו (2, 4) (ח)

תשובה: לא רחמה

ותהר עוד ותלד בת ויאמר לו קרא שמה לא רחמה כי לא אוסיף עוד ארחם את בית ישראל כי נשא

אשא להם: (הושע א, ו)

3. (מאוזן) ביער זה מת בן המלך (5)

תשובה: אפרים

ויצא העם השדה לקראת ישראל ותהי המלחמה ביער אפרים: [...] ויאמר יואב לא כן אחילה לפניך

ויקח שלשה שבטים בכפו ויתקעם בלב אבשלום עודנו חי בלב האלה: ויסבו עשרה נערים נשאי כלי

יואב ויכו את אבשלום וימתהו: (שמאל ב יח, ו, יד-טו)

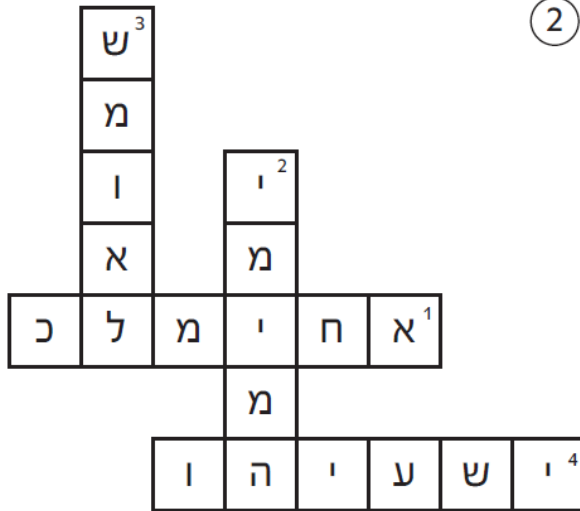
4. (מאונך) זרחה במצחו של מלך (4)

תשובה: צרעת

ויזעף עזיהו ובידו מקטרת להקטיר ובזעפו עם הכהנים והצרעת זרחה במצחו לפני הכהנים בבית ה'

מעל למזבח הקטרת: (דברי הימים ב כו, יט)

2

ממלכתי: תשבץ 2:

הגדרות:

1. (מאוזן) מסר לדוד את חרב גלית (6)

תשובה: אחימלך

ויאמר דוד לאחיקמלך ואין יש פה תחת ידך חנית או חרב כי גם חרבי וגם כלי לא לקחתי בידי כי הנה דבר המלך נחוץ: ויאמר הכהן חרב גלית הפלשתי אשר הכית בעמק האלה הנה היא לוטה בשמלה אחר האפוד אם אתה תקח לך קח כי אין אחרת זולתה בזה ויאמר דוד אין כמוה תננה לי:

(שמואל א כא, ט-י)

2. (מאונך) היא אחותן של קציעה ושל קרן הפוך (5)

תשובה: ימימה

ויקרא שם האחת ימימה ושם השנית קציעה ושם השלישית קרן הפוך: (איוב מב, יד)

3. (מאונך) הוא "התאבל [...] אל שאול" (5)

תשובה: שמואל

ולא יסף שמואל לראות את שאול עד יום מותו כי התאבל שמואל אל שאול וה' נחם כי המליך את שאול על ישראל: (שמואל א טו, לה)

4. (מאוזן) בתגובה לבקשה: "את-מי אשלח ומי ילך-לנו", הציע את עצמו (6)

תשובה: ישעיהו

ואשמע את קול אדני אמר את מי אשלח ומי ילך לנו ואמר הנני שלחני: (ישעיהו ו, ח)

ממלכתית: תשבץ 3:

3

	א ⁴		ו ³		ע ¹
	ח		ר		ז
	ז		מ		ר
ל	י	ג	י	ב	א ²
	ה		ה		
	ו		ו		

הגדרות:

1. (מאונך) "וְהוּא סֵפֶר מְהִיר בְּתוֹרַת מֹשֶׁה" (4)

תשובה: עזרא

הוא עֶזְרָא עֶלְיָה מִבְּבֶל וְהוּא סֵפֶר מְהִיר בְּתוֹרַת מֹשֶׁה אֲשֶׁר נָתַן ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּתֵּן לוֹ הַמֶּלֶךְ כְּיָד ה' אֱלֹהָיו עֲלָיו כָּל בְּקִשְׁתּוֹ: (עזרא ז, ו)

2. (מאוזן) "אִשָּׁה טוֹבַת שְׁקָל" שמנעה שפיכות דמים (6) (מ)

תשובה: אביגיל

וְשֵׁם הָאִישׁ נָבַל וְשֵׁם אִשְׁתּוֹ אֲבִיגַיִל וְהָאִשָּׁה טוֹבַת שְׁקָל וַיִּפֹּת תֹּאֵר וְהָאִישׁ קָשָׁה וְרַע מַעַלְלִים וְהוּא כְּלָבוּ (כְּלָבִי): [...] וְהִיא הָיָה רֹכֶבֶת עַל הַחֲמֹר וַיִּרְדֹּת בְּסִטֵּר הָהָר וְהִנֵּה דָוִד וְאֶנְשָׁיו יֹרְדִים לִקְרֹאתָהּ וַתִּפְגַּשׁ אֹתָם: (שמואל א כה, ג, כ)

3. (מאונך) שאל "מְדוּעַ דֶּרֶךְ רְשָׁעִים צְלָחָה" (6)

תשובה: ירמיהו

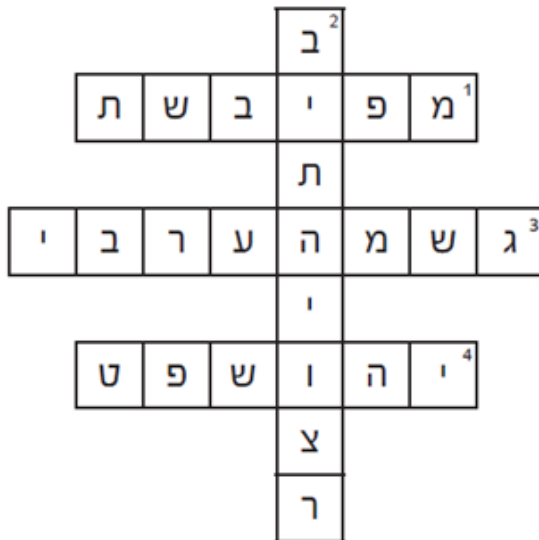
צְדִיק אֵתָהּ יְהוָה כִּי אָרִיב אֶלָּיךְ אַךְ מִשְׁפָּטִים אֲדַבֵּר אֹתָךְ מְדוּעַ דֶּרֶךְ רְשָׁעִים צְלָחָה שְׁלוֹ כָּל-בְּגָדֵי בְּגָד: (ירמיהו יב, א)

4. (מאונך) מלך ש"אמו היתה יועצתו להרשיע" (6) (מ)

תשובה: אחזיהו

בֶּן אַרְבָּעִים וְשֵׁתִים שָׁנָה אַחְזִיָּהוּ בְּמַלְכוֹ וְשָׁנָה אַחַת מָלַךְ בִּירוּשָׁלַם וְשֵׁם אִמּוֹ עֲתַלְיָהוּ בַת עֶמְרִי: גַּם הוּא הִלַּךְ בְּדַרְכֵי בֵּית אַחְזָב כִּי אִמּוֹ הָיְתָה יוֹעֲצָתוֹ לְהַרְשִׁיעַ: (דברי הימים ב כב, ב-ג)

ממלכתי: תשבץ 4:

הגדרות:

1. (מאוזן) היה "פסח שתי רגליו" (6) (ח)

תשובה: מפיבשת

ומפיבשת ישב בירושלם כי על שלחן המלך תמיד הוא אכל והוא פסח שתי רגליו: (שמואל ב ט, יג)

2. (מאונך) שם ראה ירמיהו מלאכה הנעשית על האבנים (3, 5)

תשובה: בית היוצר

וארד בית היוצר והנהו (והנה הוא) עשה מלאכה על האבנים: (ירמיה יח, ג)

3. (מאוזן) סנבלט החרני וטביה העבד העמוני הם שותפיו של... (3, 5)

תשובה: גשם הערבי

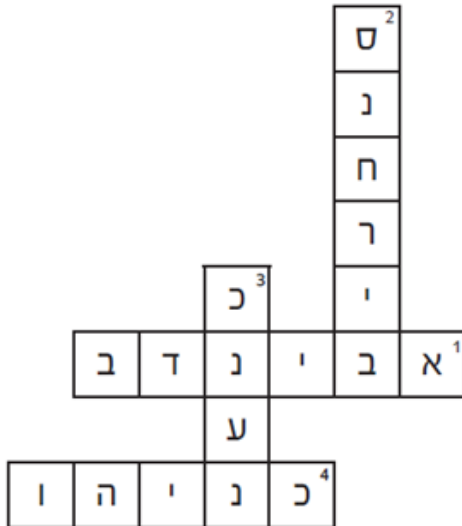
וישמע סנבלט החרני וטביה העבד העמוני וגשם הערבי וילעגו לנו ויבזו עלינו ויאמרו מה הדבר הזה אשר אתם עשים העל המלך אתם מרדים: (נחמיה ב, יט)

4. (מאוזן) מלך שעליו נאמר: "הלך וגדל עד למעלה [...] ומלאכה רבה היה לו" (6)

תשובה: יהושפט

ויהי יהושפט הלך וגדל עד למעלה ויבן ביהודה בירניות וערי מסכנות: ומלאכה רבה היה לו בערי יהודה ואנשי מלחמה גבורי חיל בירושלם: (דברי הימים ב יז, יב-יג)

תשבץ 5: (מילואים)

הגדרות:

1. (מאוזן) בביתו בגבעה שקנו את ארון האלוהים (6)

תשובה: אבינדב

וישאהו מבית אבינדב אשר בגבעה עם ארון האלהים ואחיו הלך לפני הארון: (שמואל ב, ו, ד)

2. (מאונך) מלך אשור ששהה בעיר לכיש (6)

תשובה: סנחריב

אחר זה שלח סנחריב מלך אשור עבדיו ירושלימה והוא על לכיש וכל ממשלתו עמו על יחזקיהו מלך יהודה ועל כל יהודה אשר בירושלם לאמר: (דברי הימים ב, לב, ט)

3. (מאונך) על ארץ זו מלך יבין (4)

תשובה: כנען (אם יגיד 'חצור' ידייקו השופטים לשם ארץ)

וימקרום ה' ביד יבין מלך-כנען אשר מלך בחצור ושר-צבאו סיסרא והוא יושב, בחרשת הגוים: (שופטים ד, ב)

4. (מאוזן) "הוטלו הוא וזרעו והשלקו על הארץ אשר לא ידעו" (5)

תשובה: כניהו (יתקבל גם: יהויכין)

העצב נבזה נפוץ האיש הזה כניהו אם כלי אין חפץ בו מדוע הוטלו הוא וזרעו והשלקו על הארץ אשר לא ידעו: (ירמיה כב, כח)

ממלכת-דתי: תשבץ 1:

1

ח ³									
צ			ו ²						
צ			פ						
ו	ה	י	ז	ע ¹					
נ		ע							
ת									
מ	י	ר	צ	מ ⁴					
ר									

הגדרות

1. (מאוזן) פרץ את חומת יבנה (5) (ח)

תשובה: עֲזִיָּהוּ (תתקבל גם התשובה: עזריה/ עזריהו. על פי שמו של המלך במלכים ב טו)

וַיֵּצֵא וַיִּלְחֶם בַּפְּלִשְׁתִּים וַיִּפְרֹץ אֶת חוֹמַת גַּת וְאֶת חוֹמַת יבְנֵה וְאֶת חוֹמַת אֲשְׁדוֹד וַיִּבְנֶה עָרִים בְּאֲשְׁדוֹד וּבַפְּלִשְׁתִּים: (דברי הימים ב כו, ו)

2. (מאונך) מלך לכיש בימי יהושע (4)

תשובה: יפיע

וַיִּשְׁלַח אֲדֹנָי צְדָק מֶלֶךְ יְרוּשָׁלַם אֶל הוֹהֵם מֶלֶךְ חֶבְרוֹן וְאֶל פְּרָאִם מֶלֶךְ יֶרְמוּת וְאֶל יַפִּיעַ מֶלֶךְ לְכִישׁ וְאֶל דָּבִיר מֶלֶךְ עֶגְלוֹן לֵאמֹר: (יהושע י, ג)

3. (מאונך) שמה הנוסף של "עין גדי" (5, 3) (מ)

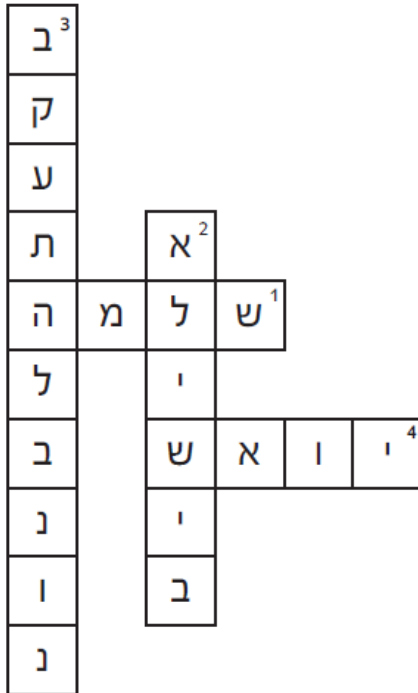
תשובה: חצצון תמר

וַיָּבֹאוּ וַיִּגִּידוּ לַיהוֹשֻׁפֵט לֵאמֹר בָּא עָלֵינוּ הַמֶּלֶךְ רַב מֵעֵבֶר לַיָּם מֵאֶרֶם וְהֵנָּה בְּחֶצְצוֹן תְּמָר הִיא עֵין גֹּדִי: (דברי הימים ב כ, ב)

4. (מאוזן) נאמר עליהם: "אדם ולא אל" (5)

תשובה: מצרים

וּמִצְרַיִם אָדָם וְלֹא אֵל וְסוֹסִיָּהֶם בָּשָׂר וְלֹא רוּחַ וְהָיָה יָדוֹ וְכֹשֶׁל עוֹזֵר וְנִפְלַע עֲזָר וַיַּחֲדוּ כָלֶם יְכַלְיוּן: (ישעיהו לא, ג)

הגדרות

1. (מאוזן) "אהוב לאלהיו ה'ה" (4)

תשובה: שלמה

הלוא על אלה חטא שלמה מלך ישראל ובגוים הרבים לא ה'ה מלך כמהו ואהוב לאלהיו ה'ה ויתנהו אלהים מלך על כל ישראל גם אותו החטיאו הנשים הנכריות: (נחמיה יג, כו)

2. (מאונך) משורר בימי עזרא שנשא אישה נכרייה (6)

תשובה: אלישיב

וימצא מבני הכהנים אשר השיבו נשים נכריות [...] ומן המשררים אלישיב ומן השערים שלם וטלם ואורי: (עזרא י, יח, כד)

3. (מאונך) בחבל ארץ זה נמצא "בעל גד" (4, 6)

תשובה: בקעת הלבנון

מן ההר החלק העולה שעיר ועד בעל גד בבקעת הלבנון תחת הר חרמון ואת כל מלכיהם לכד ויכם וימיתם: (יהושע יא, יז)

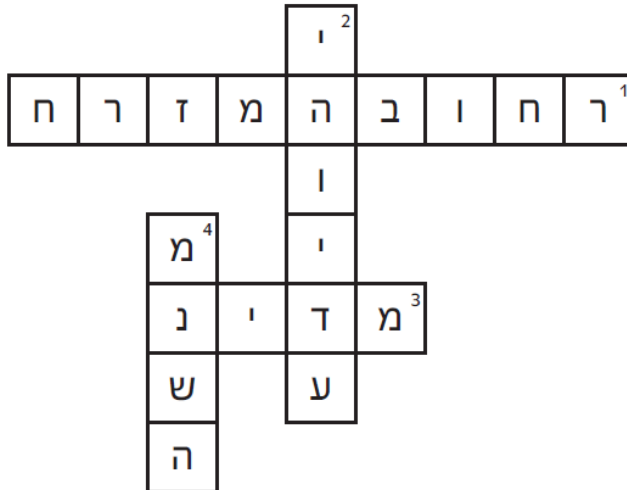
4. (מאוזן) בימיו עבדו "את האשרים ואת העצבים" (4)

תשובה: יואש

ואחרי מות יהויכד באו שרי יהודה וישתחוו למלך אז שמע המלך אליהם. ויעזבו את בית ה' אלהי אבותיהם ויעבדו את האשרים ואת העצבים ויהי קצף על יהודה וירושלם באשמתם זאת: (דברי הימים ב כד, יז-יח)

3

ממלכת-דתי: תשבץ 3:

הגדרות

1. (מאוזן) לרחוב זה אסף יחזקיהו את הכהנים ואת הלויים וציווה עליהם להתקדש (4, 5)

תשובה: רחוב המזרח

יחזקיהו מלך בן-עשרים וחמש שנה ועשרים ותשע שנה מלך בירושלם ושם אמו אביה בת-זכריהו [...] ויבא את הכהנים ואת הלויים ויאספם לרחוב המזרח: (דברי הימים ב כט, א-ד)

2. (מאונך) "עשה טובה בישראל ועם האלהים" (6)

תשובה: יהוידע

ויקברהו בעיר דוד עם המלכים כי עשה טובה בישראל ועם האלהים וביתו: (דברי הימים ב כד, טז)

3. (מאוזן) בני עם זה "לא יספו לשאת ראשם" לאחר שהפסידו במלחמה (4)

תשובה: מדין

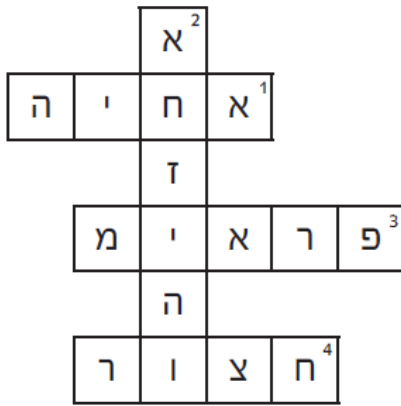
ויפגע מדין לפני בני ישראל ולא יספו לשאת ראשם ותשקט הארץ ארבעים שנה בימי גדעון: (שופטים ח, כח)

4. (מאונך) מלך שנלכד בחתים (4)

תשובה: מנשה

ויבא ה' עליהם את שרי הצבא אשר למלך אשור וילכדו את מנשה בחתים ויאסרהו בנחשתיים ויוליכהו בבבלה: (דברי הימים ב לג, יא)

ממלכתי-דתי: תשבץ 4 :

הגדרות

1. (מאוזן) אדם זה נצטווה: "אסף ידך" (4)

תשובה: אחיה

ויאמר שאול לאחיה הגישה ארון האלהים כי היה ארון האלהים ביום ההוא ובני ישראל: ויהי עד דבר שאול אל הכהן והקמון אשר במחנה פלשתים וילך הלך ורב ויאמר שאול אל הכהן אסף ידך: (שמואל א יד, יח-יט)

2. (מאונך) "הוא מתחבא בשמרון" (6)

תשובה: אחזיהו

ויבקש את אחזיהו וילקדהו והוא מתחבא בשמרון ויבאהו אל יהוא וימתהו ויקברהו כי אמרו בן יהושפט הוא אשר דרש את ה' בכל לבבו ואין לבית אחזיהו לעצר כח לממלכה: (דברי הימים ב כב, ט)

3. (מאוזן) "שאפו רוח פתנים" (5)

תשובה: פראים

ופראים עמדו על שפיים שאפו רוח פתנים כלו עיניהם כי אין עשב: (ירמיהו יד, ו)

4. (מאוזן) עיר שנשרפה בימי יהושע, והוגלתה שנים אחר כך על ידי תגלת פלאסר (4)

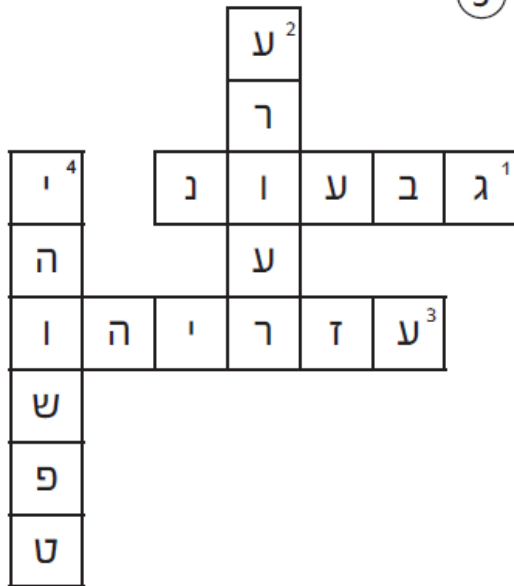
תשובה: חצור

ויכז את כל הנפש אשר בה לפי חרב החרם לא נותר כל נשמה ואת חצור שרף באש: ואת כל ערי המלכים האלה ואת כל מלכיהם לכד יהושע ויפם לפי חרב החרים אותם כאשר צוה משה עבד ה': רק כל הערים העמדות על תלם לא שרפם ישראל זולתי את חצור לבדה שרף יהושע: (יהושע יא, יא-יג)

בימי פקח מלך ישראל בא תגלת פלאסר מלך אשור ויקח את עיון ואת אביל בית מעכה ואת ינוח ואת קדש ואת חצור ואת הגלעד ואת הגלילה כל ארץ נפתלי ויגלם אשורה: (מלכים ב טו, כט)

5

ממלכתי-דתי: תשבץ 5 (מילואים)

הגדרות

1. (מאוזן) בתחומי עיר זו מצא עמשא בן יתר את מותו (5)

תשובה: גבעון

הם עם האֶבֶן הגְדוֹלָה אֲשֶׁר בְּגִבְעוֹן וְעַמְשָׁא בָּא לִפְנֵיהֶם וַיֹּאבֶּ חֲגוּר מְדוּ לְבָשׁוּ וְעֵלְיוֹ חֲגוּר חָרַב מִצְמַדֶּת עַל מִתְנָיו בְּתַעֲרָה וְהוּא יָצָא וַתִּפֹּל: וַיֹּאמֶר יוֹאֵב לְעַמְשָׁא הַשְּׁלוֹם אַתָּה אַחִי וַתִּחַז יָד יְמִין יוֹאֵב בְּזִקְן עַמְשָׁא לְנִשֵּׁק לוֹ: וְעַמְשָׁא לֹא נִשְׁמַר בְּחָרַב אֲשֶׁר בְּיַד יוֹאֵב וַיִּכְהוּ בָּהּ אֵל הַחֲמִשׁ וַיִּשְׁפֹּךְ מַעְיֹו אַרְצָה וְלֹא שָׁנָה לוֹ וַיָּמָת וַיֹּאבֵב וְאַבְיָשִׁי אַחִיו רָדַף אַחֲרָי שְׁבַע בָּן בְּכָרִי: (שמואל ב כ, ח-י)

2. (מאונך) עיר שעליה נאמר "אֲשֶׁר בְּתוֹךְ-הַנְּחָל" (5) (מ)

תשובה: ערוער

וַיַּעֲבְרוּ אֶת הַיַּרְדֵּן וַיִּחַנּוּ בְּעָרוֹעַר יְמִין הָעִיר אֲשֶׁר בְּתוֹךְ הַנְּחָל הַגָּד וְאֵל יַעֲזָר: (שמואל ב כד, ה)

3. (מאוזן) "כֹּהֵן הָרִאשׁ" שֵׁאֵמַר: "ה' בָּרַךְ אֶת עַמּוֹ" (6)

תשובה: עזריהו

וַיֹּאמֶר אֵלָיו עֲזַרְיָהוּ הַכֹּהֵן הָרִאשׁ לְבֵית צְדוֹק וַיֹּאמֶר מִהַחֵל הַתְּרוּמָה לְבֵיא בֵּית ה' אֶכּוֹל וְשָׂבֹעַ וְהוֹתֵר עַד לְרוֹב כִּי ה' בָּרַךְ אֶת עַמּוֹ וְהִנּוֹתֵר אֶת הַקְּהוֹן הַזֶּה: (דברי הימים ב לא, י)

4. (מאונך) אב שנתן לבניו "מתנות רבות" (6)

תשובה: יהושפט

וַיִּתֵּן לָהֶם אֲבִיהֶם מִתְּנוֹת רַבּוֹת לְכֶסֶף וּלְזָהָב וּלְמַגְדָּנוֹת עִם עָרֵי מְצֻרוֹת בְּיְהוּדָה וְאֶת הַמַּמְלָכָה נָתַן לַיהוֹרָם כִּי הוּא הַבְּכוֹר: (דברי הימים ב כא, ג)

חידון התנ"ך לנוער תשע"ה

שלב ג

ראש בראש

בשלב הזה יענו המתמודדים על שאלות שיישאלו לסירוגין.

עשר שאלות לכל מתמודד.

תשובה נכונה לכל שאלה תזכה את הנבחן ב-3 נקודות.

בסך הכול ניתן לצבור בשלב זה עד 30 נקודות.

באם לא תהיה הכרעה בסיום השלב, יישאלו שאלות עד לקבלת הכרעה.

כל צמד שאלות מהווה סיבוב אחד של שאלות לשני המתמודדים.

זמן מענה: מייד

ממלכתי:

צמד 1: בשורות

א. מה בישר אדם המכונה בכתוב "הפליט"?

תשובה: את לקיחת לוט בשבי המלכים

ויקחו את לוט ואת רכשו בן אחי אברם וילכו והוא יושב בסדום: ויבא הפליט ויגיד לאברם
העברי והוא שכן באלני ממרא האמרי אחי אשכל ואחי ענר והם בעלי ברית אברם:
(בראשית יד, יב-יג)

ב. מה בישר איש בנימין ש"מדיו קרעים"?

תשובה: את תבוסת ישראל/ את מות בני עלי חפני ופנחס/ את לקיחת הארון

וירץ איש בנימין מהמערכה ויבא שלה ביום ההוא ומדיו קרעים ואדמה על ראשו [...] ויען
המבשר ויאמר נס ישראל לפני פלשתים וגם מגפה גדולה היתה בעם וגם שני בניו מתו חפני
ופנחס וארון האלהים נלקחה: (שמואל א ד, יב, יז)

צמד 2: אריות

א. מי אמר: "לבו קלב האריה המס ימס"?

תשובה: חושי הארכי

והוא גם בן חיל אשר לבו קלב האריה המס ימס פי ידע כל ישראל פי גבור אביו ובני חיל אשר
אתו: (שמואל ב יז, י)

ב. מי "הפה את האריה (הארי) בתוך הבאר ביום השלג"?

תשובה: בניהו בן יהוידע

ובניהו בן יהוידע בן איש חי (חיל) רב פעלים מקבצאל הוא הפה את שני אראל מואב והוא
ירד והפה את האריה (הארי) בתוך הבאר ביום השלג: (שמואל ב כג, כ)

צמד 3: חוק

א. באיזה מקרה לוקחים עגלה לנחל איתן?

תשובה: כשנמצא חלל באדמה (שלא נודע מי הפהו)

כי ימצא חלל באדמה אשר ה' אלהיו נתן לך לרשתה נפל בשדה לא נודע מי הפהו: [...] והיה העיר הקרבה אל החלל ולקחו זקני העיר ההוא עגלת בקר אשר לא עבד בה אשר לא משכה בעל: והורדו זקני העיר ההוא את העגלה אל נחל איתן אשר לא יעבד בו ולא יזרע וערפו שם את העגלה בנחל: (דברים כא, א, ג-ד)

ב. מה נימוק הכתוב לאיסור: "לא תתעב אדמי"?

תשובה: כי אחיך הוא

לא תתעב אדמי כי אחיך הוא לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו: (דברים כג, ח)

צמד 4: משתה

א. למי יעשה ה' "משתה שמנים משתה שמרים"?

תשובה: לכל העמים / לעמים שבאים לכבוש את ירושלים

ועשה ה' צבאות לכל העמים בהר הזה משתה שמנים משתה שמרים שמנים ממחים שמרים מזקקים: (ישעיה כה, ו)

ב. מי אמר: "פהו ונביא שגו בשכר נבלעו מן היין"?

תשובה: ישעיהו

וגם אלה ביין שגו ובשכר תעו: פהו ונביא שגו בשכר נבלעו מן היין תעו מן השכר שגו בראה פקו פליליה: (ישעיה כח, ז)

צמד 5: ברכות

א. על איזה שבט נאמר: "גור אריה יזנק מן הבשן"?

תשובה: דן

ולדן אמר דן גור אריה יזנק מן הבשן: (דברים לג, כב)

ב. על איזה שבט נאמר: "שבע רצון ומלא ברכת ה'?"

תשובה: נפתלי

ולנפתלי אמר נפתלי שבע רצון ומלא ברכת ה' ים ודרום ירשה: (דברים לג, כג)

צמד 6: מנהיגים

א. "והוא בתרצה שתה שפור". מיהו?

תשובה: אלה בן בעשא

בשנת עשרים ושש שנה לאסא מלך יהודה מלך אלה בן בעשא על ישראל בתרצה שנתים:
ויקשר עליו עבדו זמרי שר מחצית הרקב והוא בתרצה שתה שפור בית ארצא אשר על הבית
בתרצה: (מלכים א טז, ח-ט)

ב. מי אמר למלך ארם: "הנה שלחתי לך שחד כסף וזהב"?

תשובה: אסא

ויקח אסא את כל הכסף והזהב הנותרים באוצרות בית ה' ואת אוצרות בית מלך (המלך)
ויתנם ביד עבדיו וישלחם המלך אסא אל בן הדד בן טברמן בן חזיון מלך ארם הישב בדמשק
לאמר: ברית ביני ובינך בין אבי וביין אביך הנה שלחתי לך שחד כסף וזהב לך הפרה את
בריתך את בעשא מלך ישראל ויעלה מעלי: (מלכים א טו, יח-יט)

צמד 7: תוכחת נביאים

א. מי הנביא שהאשים: "ותהי יראתם אתי מצות אנשים מלמדה"?

תשובה: ישעיהו

ויאמר אדני יען כי נגש העם הזה בפיו ובשפתיו כבדוני ולבו רחק ממני ותהי יראתם אתי מצות אנשים מלמדה: (ישעיה כט, יג)

ב. מי הנביא שהאשים: "כי אין אמת ואין חסד ואין דעת אלהים בארץ"?

תשובה: הושע

שמעו דבר ה' בני ישראל כי ריב לה' עם יושבי הארץ כי אין אמת ואין חסד ואין דעת אלהים בארץ: (הושע ד, א)

צמד 8: ממלכות אחרות

א. על איזה מלך נאמר כי התגאה: "אני עליתי מרום הרים ירכתי לבנון ואכרת קומת ארזיו"?

תשובה: על סנחריב (יתקבל גם: על מלך אשור)

[...] כה אמר ה' אלהי ישראל אשר התפללת אלי אל סנחריב מלך אשור שמעתי: [...] את מי חרפת וגדפת ועל מי הרימות קול ותשא מרום עיניך על קדוש ישראל: ביד מלאכיך חרפת אדני ותאמר ברכב (ברב) רכבי אני עליתי מרום הרים ירכתי לבנון ואכרת קומת ארזיו מבחור ברשיו ואבואה מלון קצה יער כרמלו: (מלכים ב יט, כ, כב-כג)

ב. על איזו ממלכה נאמר: "הכל יריק יעזרו [...] רהב הם שבת"?

תשובה: על מצרים

ומצרים הכל יריק יעזרו לכן קראתי לזאת רהב הם שבת: (ישעיהו ל, ז)

צמד 9: צום

א. "וַיֵּשְׁבּוּ מִיָּמִים וַיִּשְׁפְּכוּ לִפְנֵי ה' וַיִּצְוֵמוּ בַיּוֹם הַהוּא". היכן זה קרה?

תשובה: במצפה

וַיִּקְבְּצוּ הַמִּצְפָּתָה וַיֵּשְׁבּוּ מִיָּמִים וַיִּשְׁפְּכוּ לִפְנֵי ה' וַיִּצְוֵמוּ בַיּוֹם הַהוּא וַיֹּאמְרוּ שָׁם חָטֵאנוּ לַה' [...]:
(שמואל א ז, ג, ו)

ב. "וַיִּבְכוּ וַיֵּשְׁבּוּ שָׁם לִפְנֵי ה' וַיִּצְוֵמוּ בַיּוֹם הַהוּא עַד הָעֶרֶב וַיַּעֲלוּ עֲלוֹת וּשְׁלָמִים". היכן זה קרה?

תשובה: בבית אל

וַיֵּצֵא בְנֵי־מִן לַקְּרָאֲתָם מִן הַגְּבֻעָה בַיּוֹם הַשֵּׁנִי וַיִּשְׁחִיתוּ בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל עוֹד שְׁמֹנֶת עָשָׂר אֶלֶף אִישׁ אַרְצָה: כָּל אֵלֶּה שְׁלֹפֵי חָרֵב: וַיַּעֲלוּ כָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְכָל הָעָם וַיָּבֹאוּ בֵּית אֵל וַיִּבְכוּ וַיֵּשְׁבּוּ שָׁם לִפְנֵי ה' וַיִּצְוֵמוּ בַיּוֹם הַהוּא עַד הָעֶרֶב וַיַּעֲלוּ עֲלוֹת וּשְׁלָמִים לִפְנֵי ה': (שופטים כ, כה-כו)

צמד 10: שבת

א. מי נתן "מן רכושו לעלות [...] לשבתות ולחדשים ולמעדים"?

תשובה: חזקיהו

וַיַּעֲמֵד יְחִזְקִיָּהוּ אֶת מַחְלְקוֹת הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם עַל מַחְלְקוֹתָם [...] וּמִנֶּת הַמֶּלֶךְ מִן רְכוּשׁוֹ לְעֲלוֹת לְעֲלוֹת הַבֶּקֶר וְהָעֶרֶב וְהַעֲלוֹת לְשַׁבְּתוֹת וְלַחֲדָשִׁים וְלַמַּעֲדִים כַּכְּתוּב בְּתוֹרַת ה':
(דברי הימים ב לא, ב-ג)

ב. בהמלכתו של מי הזכרו "בְּאֵי הַשַּׁבָּת עִם יוֹצְאֵי הַשַּׁבָּת"?

תשובה: בהמלכת יואש (בפי יהוידע הכוהן)

וַיַּעֲשׂוּ הַלְוִיִּם וְכָל יְהוּדָה כָּל־אִשֶּׁר צִוָּה יְהוֹיָדֵעַ הַכֹּהֵן וַיִּקְחוּ אִישׁ אֶת אֲנָשָׁיו בְּאֵי הַשַּׁבָּת עִם יוֹצְאֵי הַשַּׁבָּת: כִּי לֹא פָטַר יְהוֹיָדֵעַ הַכֹּהֵן אֶת הַמַּחְלְקוֹת: [...] וַיּוֹצִיאוּ אֶת בֶּן הַמֶּלֶךְ וַיִּתְּנוּ עָלָיו אֶת הַנֶּזֶר וְאֶת הַעֲדוּת וַיִּמְלִיכוּ אֹתוֹ וַיִּמְשַׁחֻהוּ יְהוֹיָדֵעַ וּבְנָיו וַיֹּאמְרוּ יְחִי הַמֶּלֶךְ:
(דברי הימים ב כג, ח, יא – המקור מופיע גם במלכים ב יא, ט)

ממלכתי-דתי:

צמד 1: דבר ה'

א. על מי נאמר: "וישמעו את דבר ה' וישבו ללקת כדבר ה'?"

תשובה: על רחבעם וצבאו / על יהודה ובנימין

ויהי דבר האלהים אל שמעיה איש האלהים לאמר: אמר אל רחבעם בן שלמה מלך יהודה ואל כל בית יהודה ובנימין ויתר העם לאמר: כה אמר ה' לא תעלו ולא תלחמון עם אחיכם בני ישראל שובו איש לביתו כי מאתי נהיה הדבר הזה וישמעו את דבר ה' וישבו ללקת כדבר ה': (מלכים א יב, כב-כד)

ב. מי אמר: "הקימתי את דבר ה'?"

תשובה: שאול

וישכם שמואל לקראת שאול בבקר ויגד לשמואל לאמר בא שאול הכרמלה והנה מציב לו יד ויסב ויעבר וירד הגלגל: ויבא שמואל אל שאול ויאמר לו שאול ברוך אתה לה' הקימתי את דבר ה': (שמואל א טו, יב-יג)

צמד 2: חסד בנכר

א. מי האיש ששהה בנכר ועליו נאמר: "ויט אליו חסד"?

תשובה: יוסף

ויהי ה' את יוסף ויט אליו חסד ויתן חנו בעיני שר בית הסהר: (בראשית לט, כא)

ב. מי האיש שסיפר שבהיותו בנכר ה' הטת עליו חסד "לפני המלך ויועציו"?

תשובה: עזרא

ברוך ה' אלהי אבותינו אשר נתן כזאת בלב המלך לפאר את בית ה' אשר בירושלם: ועלי הטת חסד לפני המלך ויועציו ולכל שרי המלך הגברים ואני התחזקתי כי ה' אלהי עלי ואקבצה מישראל ראשים לעלות עמי: (עזרא ז, כז-כח)

צמד 3: שם כשם

א. שם בנו של סנחריב כשם אל זר

תשובה: אדרמלך

והעיים עשו נבחז ואת תרתק והספרוים שרפים את בניהם באש לאדרמלך וענמלך אלה
[אלהי] ספרים [ספרוים]: (מלכים ב יז, לא)

ויהי הוא משתחוה בית נסרף אלהיו ואדרמלך ושראצר [בניו] הכהו בחרב והמה נמלטו ארץ
אררט וימלך אסר חדן בנו תחתיו: (מלכים ב יט, לז)

ב. שמו של גיבור דוד "היתרי" כשמה של גבעה בדברי ירמיהו

תשובה: גרב

עירא היתרי גרב היתרי: (שמואל ב כג, לח)

ויצא עוד קוה [קו] המדה נגדו על גבעת גרב ונסב געתה: (ירמיהו לא, לח)

צמד 4: ציוניים כפולים

א. לבד מעצי מאכל, על מה עוד מזהירה התורה: "לא תשחית"?

תשובה: על פאת הזקן

לא תקפו פאת ראשכם ולא תשחית את פאת זקנך: (ויקרא יט, כז)

ב. לבד מ"מלאתך ודמעך ובכור בניך", על מה עוד מזהירה התורה: "לא תאחר"?

תשובה: על תשלום נדר

כי תדר נדר לה' אלהיך לא תאחר לשלמו כי דרש ידרשנו ה' אלהיך מעמך והיה בך חטא:
(דברים כג, כב)

צמד 5: תשועה

א. למי נאמר: "וגם אני אודך כי תושע לך ימינך"?

תשובה: לאיוב

ויען ה' את איוב מן סערה [מן סערה] ויאמר: אָזר נָא כְּגִבֹר חֲלָצִיךָ אֲשָׁלֶךְ וְהוֹדִיעֲנִי: הָאֵף תִּפְרֹ מִשְׁפָּטִי תִרְשָׁיעֲנִי לְמַעַן תִּצְדָּק; וְאִם זָרוּעַ כָּאֵל לָךְ וּבִקְוֹל כְּמַהוֹ תִרְעַם: עֲדָה נָא גְאוֹן וְגִבְהַ וְהוֹדוּ תִלְבָּשׁ: [...] וְגַם אֲנִי אֹדֶךְ כִּי תוֹשַׁע לָךְ יְמִינֶךָ: (איוב מ, ו-י, יד)

ב. בדברי איזה נביא נאמר: "ותושע לי זרעי וחקמתי היא סמכותני"?

תשובה: ישעיהו

כי יום נקם בלבי ושנת גאולי באה: ואביט ואין עזר ואשתומם ואין סומך ותושע לי זרעי וחקמתי היא סמכותני: (ישעיהו סג, ד-ה)

צמד 6: השמים והארץ

א. בנבואת מי נאמר: "אני מרעיש את השמים ואת הארץ"?

תשובה: חגי

ויהי דבר ה' שנית אל חגי בעשרים וארבעה לחדש לאמר: אמר אל זרובבל פחת יהודה לאמר אני מרעיש את השמים ואת הארץ: והפכתי כסא ממלכות והשמדתי חזק ממלכות הגוים והפכתי מרכבה ורכביה וירדו סוסים ורכביהם איש בתרב אחיו: (חגי ב, כ-כב)

ב. בנבואת מי נאמר: "אענה את השמים והם יענו את הארץ"?

תשובה: הושע

והיה ביום ההוא אענה נאם ה' אענה את השמים והם יענו את הארץ: והארץ תענה את הדגן ואת התירוש ואת היצהר והם יענו את זרעאל: וזרעתיה לי בארץ ורחמתי את לא רחמה ואמרתי ללא עמי עמי אתה והוא יאמר אלהי: (הושע ב, כג-כה)

צמד 7: גבולות

א. מי חנו "מבאר שבע עד גיא הנם"?

תשובה: בני יהודה (בימי נחמיה)

ואל החצרים בשדותם מבני יהודה ישבו בקרית הארבע ובנתיה ובדיבן ובנתיה וביקבצאל ונצריה [...] זנח גדלם ונצריהם לכיש ושדתיה עזקה ובנתיה ויחנו מבאר שבע עד גיא הנם: (נחמיה יא, כה-ל)

ב. מי פשטו "בערי יהודה משמרון ועד בית חורון"?

תשובה: בני הגדוד שהשיב אמציה מלכת עמו למלחמה/ בני אפרים שלא יצאו עם אמציה למלחמה

ואמצייהו התחזק וינהג את עמו וילך גיא המלח ויה את בני שער עשרת אלפים: ועשרת אלפים חיים שבו בני יהודה ויביאום לראש הסלע וישליכום מראש הסלע וכלם נבקעו: ובני הגדוד אשר השיב אמציהו מלכת עמו למלחמה ויפשוטו בערי יהודה משמרון ועד בית חורון ויכו מהם שלשת אלפים ויבזו בזה רבה: (דברי הימים ב כה, יא-יג)

צמד 8: מניין – עשרה אנשים

א. מי לקח "עשרה אנשים מזקני העיר"?

תשובה: בועז

ובעז עלה השער וישב שם והנה הגאל עבר אשר דבר בעז ויאמר סורה שבה פה פלני אלמני ויסר וישב: ויקח עשרה אנשים מזקני העיר ויאמר שבו פה וישבו: (רות ד, א-ב)

ב. מי לקח "עשרה אנשים מעבדיו ויעש כאשר דבר אליו ה'?"

תשובה: גדעון

ובנית מזבח לה' אלהיך על ראש המעוז הזה במערכה ולקחת את הפר השני והעלית עולה בעצי האשרה אשר תכרת: ויקח גדעון עשרה אנשים מעבדיו ויעש כאשר דבר אליו ה' והי כאשר ירא את בית אביו ואת אנשי העיר מעשות יומם ויעש לילה: (שופטים ו, כה-כז)

צמד 9: מכה ותרופתה

א. מי אמר בשם ה': "ביום חבש ה' את שִׁבְר עֲמוּ וּמַחֵץ מַכְתּוֹ יִרְפָּא?"

תשובה: ישעיהו

וְהָיָה אֹרֶךְ הַלַּבְנָה כְּאֹרֶךְ הַחֲמָה וְאֹרֶךְ הַחֲמָה יְהִיָּה שְׁבַעֲתַיִם כְּאֹרֶךְ שְׁבַעַת הַיָּמִים בְּיוֹם חֲבַשׁ ה' אֶת שִׁבְר עֲמוּ וּמַחֵץ מַכְתּוֹ יִרְפָּא: (ישעיהו ל, כו)

ב. מי אמר בשם ה': "אֲנִי אֲמִית וְאַחִיָּה מְחַצְתִּי וְאֲנִי אֲרַפָּא?"

תשובה: משה

רְאוּ עֲתָה כִּי אֲנִי אֲנִי הוּא וְאִין אֱלֹהִים עִמָּדִי אֲנִי אֲמִית וְאַחִיָּה מְחַצְתִּי וְאֲנִי אֲרַפָּא וְאִין מִיָּדִי מִצִּיל: (דברים לב, לט)

צמד 10: ברית

א. מי אמר: "ועתה נִכְרַת בְּרִית לְאֱלֹהֵינוּ [...] וְכַתּוּרָה יַעֲשֶׂה?"

תשובה: שכניה בן יחיאל

וַיַּעַן שְׁכֵנְיָה בֶן יַחִיאֵל מִבְּנֵי עוֹלָם [עֵילָם] וַיֹּאמֶר לַעֲזָרָא אֲנַחְנוּ מֵעַלְנוּ בְּאֱלֹהֵינוּ וְנִשְׁבַּב נָשִׁים נִכְרִיּוֹת מֵעַמֵּי הָאָרֶץ וְעַתָּה יֵשׁ מִקְנֵה לְיִשְׂרָאֵל עַל זֹאת: וְעַתָּה נִכְרַת בְּרִית לְאֱלֹהֵינוּ לְהוֹצִיא כָּל נָשִׁים וְהַנּוֹלָד מֵהֶם בְּעֶצַת אֲדָנָי וְהַחֲרָדִים בְּמִצְוֹת אֱלֹהֵינוּ וְכַתּוּרָה יַעֲשֶׂה: קוּם כִּי עָלֶיךָ הַדָּבָר וְאַנְחָנוּ עִמָּךְ חֲזַק וַעֲשֶׂה: (עזרא י, ב-ד)

ב. מי אמר: "עתה עם לבבי לְכָרוֹת בְּרִית לַה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל?"

תשובה: יחזקיהו

יְחֻזְקִיָּהוּ מֶלֶךְ בֶּן עֲשָׂרִים וְחָמֵשׁ שָׁנָה וְעֶשְׂרִים וְנִשְׁע שָׁנָה מֶלֶךְ בִּירוּשָׁלַם וְשֵׁם אִמּוֹ אַבְיָה בַת זְכַרְיָהוּ: [...] וַיָּבֵא אֶת הַכֹּהֲנִים וְאֶת הַלְוִיִּם וַיֹּאסְפֵם לְרַחוּב הַמִּזְרָח: וַיֹּאמֶר לָהֶם שְׁמַעוּנִי הַלְוִיִּם עַתָּה הִתְקַדְּשׁוּ וְקִדְּשׁוּ אֶת בֵּית ה' אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם וְהוֹצִיאוּ אֶת הַנֶּדֶה מִן הַקֹּדֶשׁ: [...] עַתָּה עִם לְבָבִי לְכָרוֹת בְּרִית לַה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וַיֵּשֶׁב מִמֶּנּוּ חֲרוֹן אַפּוֹ: (דברי הימים ב כט, א, ד-ה, י)